

Ortodoksna konzerva

Dok su se Aškenazi tokom devetnaestog vijeka uspješno i po-prilično definitivno podijelili na reformne (podvrgnimo Toru modernističkoj reviziji), ortodoksne (odlučno odbacimo modernu) i konzervativne (prihvatimo modernu koliko god možemo i sačuvajmo Toru bar isto toliko); dotele su se orijentalni Jevreji sve do nastanka države Izrael dijelili na tri kategorije propustljivih granica, koje bi se najlakše moglo opisati kao: 1. vjerujući i praktikujući, 2. vjerujući i ako Bog da praktikujući i 3. ako Bog da vjerujući i praktikujući.

Ladino govoreći Sefardi nekadašnjeg Osmanskog Komonvelta, a među njima i bosanski, srpski i makedonski Jevreji, u skladu s njihovim statusom Jevreja sa raskrsća kultura, koji su podjednako kod kuće kako u hrišćanskom tako i u islamskom svijetu, već su odavno doživljeni od strane Aškenaza i Mizrahi (Orijentalnih) Jevreja kao najaškenaskiji među Orijentalacima i najorijentalniji među Aškenazima.

Sljedstveno, sarajevski se Jevreji nisu podijelili na ortodoksne, konzervativne i reformne – ali, u isto vrijeme, njihov odnos prema religiji, koncem 19. i početkom 20. vijeka, nije bio ni onoliko jednostavan koliko je to uspio da ostane odnos Mizrahi Jevreja, ako ništa – a ono do njihovog uspeća (na hebrejskom se useljavanje u Izrael zove *'alija* – uspeće, a napuštanje Zemlje Svetinje *jerida* – silazak).

O irelevantnosti aškenaske interne podjele za naše Sefarde zorno govore dvije sljedeće anegdote. Prije dobrih tridesetak godina stigla je u sarajevsku jevrejsku opštini jedna grupa izraelskih turista. Tadašnja glavna sekretarica opštine odvela ih je u sinagogu i ispredavala im uobičajeno predavanje na engleskom. Poslije njenog kratkog ali jezgrovitog izlaganja jedan je Izraelac upitao: *Excuse me, is this an Orthodox synagogue?*, na šta mu ona nonšalantno odgovorio: *No, this is Jewish synagogue, Orthodox church is across the bridge!*

Sličan lokalni semantički pomak doživio je u Sarajevu i pojam konzervativni Jevreji. Prilikom jedne od mojih prvih poslijeratnih posjeta sarajevskoj jevrejskoj opštini izljubi se i izupita sa mnom žena za koju bih se mogao zakleti da je nikad prije toga video nisam. Kad je rečena napustila prostoriju, ne mogoh da se suzdržim, pa upitah jednog od starih članova:

- *Ko je ova, ne znam nikako de da je smjestim.*
- *Kako 'š znat', odgovori mi on, kad je ona konzervativna Jevrejka.*
- *Izgleda da se ovde svašta nešta izdešavalо dok me nije bilo, rekoh mu, ako već i kod nas ima ortodoksnih, konzervativnih i reformnih.*
- *Ma jok, odgovori mi, kod nas imaju samo predratni i konzervativni. Prve znaš od ranije, a konzervativni su ovi što su došli u opštinu tek kad smo počeli dijeliti konzerve.*

Što se neaplikantnosti orijentalnog jevrejskog modela tiče, po kome niko nije protiv vjere, premda su neki (vjerujući, ako Bog da praktikujući) malo izašli iz prakse, a drugima (ako Bog da vjerujući i praktikujući) je i vjera malo poljuljana na kognitivnom, ali ne i na emocionalnom nivou (otud njihova spremnost da se dožive kao „ako Bog da vjerujući“), dubinu jaza između *a la turka* djedova i *a la franka* unuka potkraj austrougarske okupacije BiH najbolje ilustruje sljedeća anegdota. U jevrejstvu postoje dvije vrste propisa, *mideorajta* (propisi koji se pojavljuju u samoj Tori) i *miderabanan* (rabinski propisi). Staro zlatno pravilo djelovanja u slučaju postojanja dviju različitih interpretacija propisa glasi: *Safek mideorajta – le-humra, safek miderabanan – lekula*, ili, u prevodu: U slučaju spora oko Tora propisa ide se po otežavajućoj interpretaciji. Vele da je početkom novog vijeka jedan unuk došao u sinagogu, po dedu, koji je teško hodao, pa je, kako se čas odužio, odslušao zadnji dio rabinovog mudrovanja. Budući ateista, unuk nije mogao da se uzdrži a da ne kaže rabinu. *Sve je to tačno, sinjor rubi, ako Bog postoji – ali šta ćemo ako Boga uopšte nema.* Stari se rabin zamisli, pa mu reče: *U slučaju spora oko propisa iz Tore, a vjera u Boga je Tora propis, a ne rabinski, ide se po zahtjevnijem mišljenju.* Bio je to odgovor nekoga ko je s obje noge stajao na čvrstom tlu tradicije, nekome ko je već uveliko s obje noge hodio drugim tlima. Ukratko, razgovor gluvih.